

Za ptáky do světa

Portugalsko

Vzhledem ke své poloze by se Portugalsko dalo označit jako zapomenutá země Evropy. I do dříve zapovězené Albánie se dnes jezdí častěji, soudě podle nabídkových listů cestovních kanceláří. To je, myslím, škoda, protože mi tato země na konci Evropy přirostla k srdci určitě více než hromadně navštěvované Španělsko. A to nejen kvůli mnohem přívětivější povaze místních obyvatel.

Ornitologicky leží Portugalsko ve stínu asi nejatraktivnější evropské ptáčí velmoci, která zabírá tu větší část Iberského poloostrova. Že navštívit Španělsko se vyplatí, je ornitologům notoricky známo. Proč ale nezabrousit o kousek dál? Portugalsko jsem navštívil bohužel v období pro birdwatching spíše nevhodné (červenec), ale i tak jsem si dovezl pár pěkných pozorování nejen ptáků, ale i místní přírody.

Na počátku cesty jsem při návštěvě známého poutního místa Bom Jesus (u města Braga na severu země) zaznamenal kolonii břehulí skalních ve věži kostela. Tento druh bylo možné pozorovat mimo lidská sídla i v opuštěných skalnatých oblastech. V okolním parku večerní náladu pěkně doplnilo volání výřečka malého.

V Portugalsku stojí za návštěvu několik delt větších řek, např. Rio Vouga, Rio Mondego nebo Rio Tejo. Navštívil jsem první dvě delty s rozsáhlými mokřady, kde se v obrovském množství vyskytoval čistotník rákosníkový - jeho typické volání bylo všudypřítomné. Z volavek se vyskytovaly popelavá, červená, stříbřitá a rusohlavá, na rozsáhlých "salinas" (odsolovací nádrže, např. u města Figueira da Foz) jsem pozoroval desítky pisil čáponových, kulíků mořských, racků chechtavých, bělohlavých a žlutonohých (běžnější než předešlý), dále jespáky obecné a vodouše rudonohé.

Překvapivé pro mě bylo setkání s astrildem vlnkováným (*Estrilda astrild*), drobným africkým snovačem žijícím v rákosinách a přílehlé zemědělské krajině. Jeho hejno jsem shodou okolností pozoroval nedaleko místa, kde prý byl tento druh v roce 1967 vysazen (oblast západně od města Estarreja). Úspěšně se zde aklimatizoval a dále se šíří směrem do centra Pyrenejského poloostrova. Další setkání s ním mi umožnilo kroužkování ptáků s místními ornitology v rezervaci Arzila, jejíž pečlivý management a návštěvnícké středisko by mohlo být vzorem i pro naše ochránáře.

Nezvyklé bylo množství čapích hnízd na konstrukcích elektrického vedení, na jednom ze "sloupů" vysokého napětí jsem napočítal dokonce dvě desítky hnízd. Tento stav je důsledkem snahy místních ochránářů, kteří se snaží vytvořit maximum hnízdních možností pro tento dříve ohrožený druh. Dnes je zde čáp bílý naprosto běžným druhem.

Pro pobřeží Portugalska je typická skoro úplná absence ostrovů. Jediným známějším souostrovím jsou ostrovy Berlenga (u pobřeží oblasti zvané Estremadura). Cestou na ostrov jsem pozoroval asi sedm buňháků šedých a jednoho buňháků severního. Hlavní ostrov je

pokryt kolonií racka bělohavého a žlutonohého (celkem asi 20 000 párů). Dříve zde hnízdilo i několik párů alkouna úzkozobého. Jedinými dalšími obyvateli ostrova jsou rorýsi obecní a kormoráni chocholatí (kormorán velký zde nehnízdí, ale můžete ho zde pozorovat během celého roku). Nepočítaje turisty a několik sezónních rybářů.

Příroda severní části Portugalska je velice divoká, terén je na mnoha místech prakticky neprostupný (mimo zemědělsky využívaná území, což zde v praxi znamená rozsáhlé sady citrusů, oliv, vinohrady a především porosty korkového dubu *Quercus subar*). Z ptáků ji ožívují např. kalandra zpěvná, skřivan lesní, vlaštovka skalní, bramborníček černohlavý, bělořit okrový, skalník modrý, strnad viničný, pěnice bělohrdlá, kaštanová a brýlatá, které jsem pozoroval v pohoří Serra da Freita (nedaleko města Aveiro) a v údolí řeky Tua (severovýchodní Portugalsko).

Pyrenejský poloostrov láká ornitology především díky svému druhovému bohatství dravců. Ornitologové z univerzit v Portu a Coimbre mi doporučili několik lokalit. Nejlepším místem by měl být kaňon řeky Rio Douro v úseku, kde tvoří hranici se Španělskem (na španělské straně se v jižní části této oblasti nachází jedna z nejvyhlášenějších lokalit na dravce - levostranný přítok Rio Huebra). Chystá se zde vyhlášení národního parku. Toto zachovalé území je totiž přírodovědecky atraktivnější než již existující NP Peneda Gerês a navíc zde prakticky chybí turistický ruch. Oblast jsem navštívil nedaleko hraničního přechodu u Freixo de Espada a Cinta. V době mé návštěvy se bohužel výrazně zhoršilo počasí (hustý déšť a mlha, jinak bylo celý červenec slunečné počasí), takže jsem zaznamenal jen deset luňáků hnědých, dva orly nejmenší a jednoho supa mrchožravého. Pod mohutným útesem na portugalské straně se v okolních sadech hromadně vyskytovali strnadi cvrčiví, dále strnadi viniční a luční, ůhýk rudohlavý a šedý (*Lanius excubitor meridionalis*), pěnice bělohrdlé (běžné prakticky všude), čtyři žlvy hajní, atd. Velice často se ozývaly straky modré, kterých zde poletovalo mezi korkovými duby několik desítek. Náplastí na nepřítomnost vzácnějších dravců byla také návštěva pitoreskního městečka Freixo de Espada a Cinta, kde jsem si připadal jak na konci světa.

Poslední zastávkou v této krásné zemi byl mys Cabo da Roca - nejzápadnější bod Evropy. Směrem od známé Sintry se k pobřeží rozprostírala vegetace bezmála tropického vzhledu a pralesní hustoty. Těsně před

Údolí ve vyprahlých horách Serra da Freita
Foto Tomáš Grim

"koncem světa" však náhle přešla v přízemní porost sukulentních rostlin. Pod útesem poletovalo pár racků bělohavých, nade mnou se prohánělo hejno vlaštovek obecných, jiříček obecných (vzpomínka na domov), břehulí skalních, rorýsů obecných a jeden rorýs velký. A samozřejmě vrabec domácí, který se všude vyskytoval v takových kvantech, že by u nás měl být přísně chráněn, neboť ve srovnání s Portugalskem je u nás na vyhynutí.

Bohužel jsem se nesetkal s luňcem šedým, který však zde má spíše ostrůvkovitý výskyt, ani s kukačkou chocholatou, která má prý soumráčnou aktivitu, jak mi sdělili místní ornitologové. Setkání s tímto druhem bylo i pro ně vzácností.

Rád bych ještě zmínil několik pozorování ze zpáteční cesty přes Španělsko. Při nocování u města Ayamonte nedaleko hranic jsem se mohl před usnutím kochat fantastickým hlasem lelka rudokrkého, který spolu s vysokou teplotou vzduchu navodil atmosféru tropů. Samozřejmě jsem nemohl vynechat NP Doñana, který by si zasloužil samostatný profil. Snad jen výčet několika zajímavých druhů z laguny u vesnice El Rocio a blízkého okolí: kolpík bílý 300 ex., plameňák růžový 200 ex., sup bělohavý 35 ex., orel nejmenší 5 ex. (nalezeno hnízdo s mládětem), slípka modrá 7 ex., pisila čáponohá 250 ex., ouhorlík stepní 20 ex., břehouš černoocasý 600 ex., rybák bahenní 10 ex., chocholouš vavřínový 2 ex., špaček černý 4 ex.

Při další zastávce v nejzachovalejším arabském paláci na světě, v pohádkové Alhambře, jsem se podruhé setkal s typickým mediteránním rorýsem šedohnědým (v hejnu smíšeném z poloviny s rorýsem obecným). Posledním ornitologickým zážitkem byla návštěva delty řeky Ebro v Katalánii. Na laguně Llacuna del Garxal bylo možno z ornitologické pozorovatelnosti sledovat z velké blízkosti plameňáky při sběru potravy, ve vzdálenější části laguny poletovalo mnohačetlivé hejno rybáků obecných, několik desítek rybáků bahenních a také dva rybáči velkozobí. Definitivní tečkou pak byl racek Audouinův.

Na Iberském poloostrově je možné pozorovat mnoho dalších druhů ptáků, ale myslím, že obě země stojí za návštěvu už jen kvůli svému přírodnímu prostředí a památkám.

Tomáš Grim